

Artykuł 10

Dr Andrzej Sławiński, Podczas II Wojny Światowej byli tacy, którzy pomagali polskim Żydom

Jedną z wielkich tragedii, które spotkały Polskę w czasie drugiej wojny światowej, było systematyczne prześladowanie i eksterminacja polskich Żydów przez niemieckiego okupanta. Takie określenia jak „zbrodnia przeciwko ludzkości”, „ludobójstwo” czy „holokaust” tylko częściowo oddają grozę tych wydarzeń.

Nawet dzisiaj, przeszło pół wieku po zakończeniu wojny, słyszy się pytania. „Jaka była reakcja Narodu Polskiego wobec rozwijającej się Tragedii Żydowskiej?”. „Czy Polacy próbowali pomóc Żydom?”. „Jakiej pomocy można było faktycznie udzielić w obliczu niezwyklej sytuacji kraju pod niemiecką okupacją?”. Pytania tego rodzaju wymagają odpowiedzi opartych na faktach historycznych.

Polska była jedynym krajem w okupowanej Europie mającym w czasie wojny tajną organizację, której celem była pomoc i zorganizowanie chronienia Polskich Żydów. W pierwszej fazie akcję, prowadziło szereg komitetów. W grudniu 1942 r. powstała Zjednoczona Rada Pomocy Żydom „Żegota”.

„Żegota” (1) organizowała pomoc finansową i opiekę medyczną dla Żydów ukrywających się po „aryjskiej” stronie i dostarczanie im fałszywych dokumentów „Żegota” odniosła sukcesy znajdując schronienie dla wielu. Był to trudny problem, gdyż za wykrycie osoby pochodzenia żydowskiego groziła śmierć całemu otoczeniu. Setki takich przypadków opisuje E. Ringelblum. (2)

Okolo 2500 żydowskich dzieci z Warszawy zostało uratowanych przez „Żegotę”. Umieszczano je u polskich rodzin, znajdowano schronienia, w sierocińcach prowadzonych przez klasztory lub zarządy miast. Pomoc w postaci żywności, pieniędzy i lekarstw organizowano dla Żydów w wielu przymusowych obozach pracy na terenie Polski.

Natychmiast, gdy tragedia Żydów w Polsce stała się oczywistą, Polski Rząd w Londynie, Polskie Państwo Podziemne i Polska dyplomacja zorganizowały intensywną kampanię propagandową ogłaszając na cały świat ogrom tragedii. Zwracano się o pomoc do rządów krajów alianckich, do Watykanu i do szeregu organizacji w krajach zachodnich. Miały miejsce liczne audycje radiowe, artykuły w prasie zachodniej, spotkania z przedstawicielami krajów alianckich i przekazywanie relacji emisariuszy z Polski. Jeden z nich, specjalny kurier Państwa Podziemnego, przed udaniem się w drogę odwiedził wewnątrz Getta i jeden z obozów zagłady. Polscy przywódcy emigracyjni próbowali przekonać aliantów i zachodnie organizacje żydowskie, że sytuacja jest tragiczna i potrzebna jest natychmiastowa pomoc dla ludności żydowskiej w Polsce. Wszystkie te wysiłki niestety nie odniosły skutku. Alianci byli zajęci prowadzeniem wojny i nie mogli, czy nie chcieli się interesować losem Żydów. Natomiast żydowskie organizacje na zachodzie nie mogły uwierzyć polskim relacjom uważając, że jest to przesada. Nie wierzyli, że dokonuje się ludobójstwo. (3)

Armia Krajowa próbowała wciągnąć żydowskie organizacje w Polsce w działalność konspiracyjną. Z początku Żydzi nie chcieli się do konspiracji dołączyć, ale gdy w 1942 r. zaczął powstawać żydowski ruch oporu, Armia Krajowa ofiarowała swą pomoc w postaci wywiadu wojskowego i stworzenia linii komunikacyjnej z aliantami. Przed Powstaniem w Getcie Warszawskim przekazano trochę broni, amunicję, materiały wybuchowe i ofiarowano możliwość szkolenia wojskowego bojowników żydowskich. (4)

Jest godnym uwagi fakt, że Yad Vashem (Organizacja Pamięci Męczenników i Bohaterów Holokaustu) przekazał ostatnio wyrazy uznania i podziękowania dla specjalnego oddziału Batalionu „Zośka” Armii Krajowej, który w pierwszych dniach sierpnia 1944 roku zdobył mocno strzeżony obóz, koncentracyjny w Warszawie, tzw. „Gęsiówkę”. Uwolniono 348 więźniów, Żydów z Polski i innych krajów europejskich.

Czy zwykli Polacy pomagali Żydom? Od samego początku okupacji Żydzi byli traktowani przez Niemców w specjalny sposób. Oznaczało to stopniową izolację od społeczeństwa polskiego, degradację, zagłodzenie i w końcu odebranie prawa, do życia. Okrutną rzeczywistością dla pozostałej ludności Polski była ciągła walka o przetrwanie. Znalezienie pracy, zdobycie żywności, opału i innych potrzeb życiowych było najważniejszym celem dla wielu ludzi. Cały naród żył w ciągłej trwodze przed łapaniami, obozami koncentracyjnymi, aresztowaniami, wywózką na przymusową pracę w Niemczech. Publiczne egzekucje przez rozstrzelanie lub powieszenie dodawały zgrozy dniu codziennemu.

Trzy miliony Polaków i trzy miliony Polskich Żydów zginęło w czasie niemieckiej okupacji. Tylko w okupowanej Polsce jakakolwiek pomoc Żydom była karana śmiercią. W takich warunkach udzielanie pomocy Żydom wymagało specjalnej odwagi i prawdziwej miłości bliźniego. Ilu takich świętych można znaleźć w jakiegokolwiek społeczności ludzkiej?

Mimo to znalazło się wielu. Lista „Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata” przygotowana przez Yad Vashem (1) pozwala mniej więcej ocenić ilość ludzi, którzy niesli pomoc z narażeniem życia. Lista, opublikowana w 1997 roku podaje nazwiska 14706 osób 34 narodowości, wśród nich 4954 Polaków. Między nimi jest 11 duchownych i 18 siostr zakonnych. Trzy organizacje, na czele z Żegotą, zostały uhonorowane. Dalsze badania roli Polaków w Holokauście prawdopodobnie doda do listy więcej nazwisk.

Ci, którzy przeżyli okupację powinni mieć potwierdzenie swej postawy przez ludzi, których uratowali. Ci, którzy zginęli niosąc pomoc w większości ginęli razem z osobami, którym pomagali. Książka „Those Who Helped” (1) podaje 704 Polaków, którzy zginęli za pomoc indywidualną, 143 zginęło w masowych egzekucjach we wsiach. Odnalezienie i weryfikacja tych, którzy pomagali, a zginęli, sprawiają ogromne trudności. W końcu na pewno pozostanie wielu nieznanym bohaterów.

W konkluzji trzeba by zapytać: Czy można uznać pomoc okazaną Żydom jako dostateczna? W książce „The Poles” (5), autor Stewart Steven dyskutując szczegółowo stosunki polsko-żydowskie, daje taką konkluzję: „Może Polska mogła by więcej pomóc prześladowanej żydowskiej mniejszości, ale także mogły by to zrobić inne narody okupowanej Europy. Dowody wykazują, że Polacy dokonali więcej niż inne narody”.

Andrzej Sławiński, Londyn

Bibliografia

1. *„Those Who Helped”, Published by The Main Commission for the Investigation of Crimes Against the Polish Nation and The Polish Society for the Righteous Among the Nations, Warsaw, 1997*
2. *Emanuel Ringelblum, „Polish-Jewish Relations during the Second World War”, Yad Vashem, Jerusalem, 1974*
3. *Kazimierz Iranek-Osmecki, „He who saves one life”, Crown Publishers Inc. New York, 1971. (Patrz także: Walter Laqueur, „The Terrible Secret”, Little, Brown & Co. Boston, 1980).*
4. *Marek Edelman, „The Ghetto Fights”, Bookmark, London, 1990*
5. *Stewart Steven, „The Poles”, Collins/Harvill, London, 1982*